

ВИСНОВОК

До протоколу № 185
від 08 вересня 2025 року

до проекту Закону України
«Про соціальний захист осіб, які проживають, навчаються на території
гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки»
(реєстр. № 13237 від 30.04.2025)

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій за дорученням Голови Верховної Ради України Р. Стефанчука на своєму засіданні 08 вересня 2025 року (протокол № 185) розглянув у межах предметів свого відання проект Закону України «Про соціальний захист осіб, які проживають, навчаються на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки» (реєстр. № 13237 від 30.04.2025), поданий народним депутатом України Г. Третяковою та іншими народними депутатами України, і зазначає таке.

Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів визначений головним з опрацювання цього законопроекту.

У пояснювальній записці до законопроекту визначено, що його розроблено з метою осучаснення норм законодавства, зокрема Закону України від 15.02.1995 № 56/95-ВР «Про статус гірських населених пунктів в Україні», а також поширення його норм на внутрішньо переміщених осіб.

Законопроектом передбачено:

- осучаснити критерії віднесення територій до гірських населених пунктів, які потребують додаткової підтримки;
- з метою ефективної підтримки гірських населених пунктів, зокрема, які мають низький рівень соціально-економічного розвитку, визначити строк перегляду критеріїв належності населених пунктів до гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки;
- врегулювати питання щодо визначення поняття особи, яка проживає, навчається на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки.

З прийняттям законопроекту втрачає чинність Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні».

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України (далі – ГНЕУ) висловило зауваження і пропозиції щодо змісту законопроекту. Зокрема, ГНЕУ відзначило, що прийняття нового закону – «Про соціальний захист осіб, які проживають, навчаються на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки» з одночасним визнанням Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (далі – Закон), який «встановлює критерії, за якими населені пункти набувають статусу гірських, ...», таким, що втратив чинність, змінює предмет законодавчого регулювання, залишаючи поза ним питання визначення, власне, населених пунктів, які набувають статусу гірських (відповідно – основних засад державної політики щодо розвитку гірських населених пунктів), що, за логікою, має передувати виділенню вже з контингенту гірських населених пунктів саме тієї їх частини, які потребують додаткової підтримки.

Також ГНЕУ відмічає, що частиною другою статті 6 чинного Закону визначені гарантії соціального захисту громадян, що проживають, працюють або навчаються у населених пунктах, які набувають статусу гірських. Зокрема, зазначеною нормою закріплено підвищення на 20% розміру державних пенсій, стипендій, всіх передбачених чинним законодавством видів державної матеріальної допомоги громадянам, які одержали статус особи, що працює, проживає або навчається на території населеного пункту, якому надано статус гірського. Натомість, у частині другій статті 6 законопроекту запропоновано виплачувати підвищений не менше ніж на 20 % розмір пенсій, стипендій, державних допомог лише особам, які проживають або навчаються на території гірського населеного пункту, залишивши поза увагою осіб, які працюють на території гірського населеного пункту і наразі отримують підвищений розмір таких виплат.

При цьому пояснювальна записка не містить обґрунтування виключення такої категорії осіб з кола отримувачів підвищеної пенсії, стипендії, державної допомоги. Такий підхід, як зауважує ГНЕУ, несе ризик звуження змісту та обсягу наявних прав та свобод громадян, що суперечить статті 22 Конституції України.

Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України) у межах компетенції розглянуло законопроект та, з метою уникнення різного тлумачення норм проекту Закону в частині визначення категорії учнів та студентів, які під час навчання за денною або дуальною формою здобуття освіти у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти мають правові підстави для пільг, передбачених законопроектом, запропонувало наступне:

- 1) у назві проекту Закону слово «навчаються» виключити;
- 2) у статті 1 слово «навчаються» виключити;
- 3) у статті 5:
 - у назві статті та абзаці першому частини першої статті слово «навчається» виключити;
 - пункт 2 частини першої статті після слів «шість місяців» доповнити словами «протягом календарного року»;
 - пункт 4 частини першої статті викласти в такій редакції:

«4) громадяни, які під час навчання за денною або дуальною формою здобуття освіти у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти фактично проживають на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки.»;

- у частинах другій, шостій та сьомій статті слово «навчання» замінити словами «(у тому числі під час навчання)»;

- у частині третій статті слова «не навчається» замінити словами «(у тому числі під час навчання)», слово «навчання» виключити, слова «терміном більше ніж 60 календарних днів» замінити словами «на строк більше шістдесяти днів протягом календарного року»;

- частину четверту статті після слова «перевірки» доповнити словом «фактичного»;

- частину п'яту статті викласти в такій редакції:

«Особа, якій надаються державні пільги та гарантії згідно з цим Законом, у випадку зміни місця проживання зобов'язана протягом 10 днів з дня прибуття до нового місця проживання повідомити відповідні органи, організації, заклади освіти, що здійснюють призначення та/або нарахування, виплату пенсій, стипендій, державних допомог, про зміну місця проживання для внесення такими органами, організаціями, закладами освіти відповідних змін до інформаційних (автоматизованих), інформаційно-комунікаційних, комунікаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, зазначених у частині четвертій цієї статті.»;

4) у статті 6 законопроекту:

- у назві статті слово «навчаються» виключити;

- частину першу та другу статті викласти в редакції:

«Розмір пенсій, державних допомог, академічних та соціальних стипендій, призначених відповідно до законодавства особам, які фактично проживають (у тому числі під час навчання) на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки, збільшується не менше ніж на 20 відсотків у порядку та розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України.

Фінансування збільшення, передбаченого частиною першою цієї статті, розміру пенсій здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, академічних та соціальних стипендій – за рахунок державного або місцевого бюджету, з якого фінансується здобуття освіти відповідним стипендіатом.».

Крім того, МОН України звертає увагу, що стаття 2 законопроекту потребує доопрацювання в частині приведення у відповідність до норм законодавства України категорій населених пунктів та визначення терміну «гірський населений пункт». Також МОН України рекомендує встановити кількісні показники критеріїв віднесення населених пунктів до категорії гірських, які потребують додаткової підтримки.

Міністерство фінансів України (далі – Мінфін України) підтримує акт із зауваженнями. Зокрема, Мінфін України пропонує, з метою приведення законопроекту до норм чинного законодавства, у статті 2 слова «селища міського типу» виключити.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» розмір державних пенсій, стипендій, усіх передбачених чинним законодавством видів державної матеріальної допомоги громадянам, які одержали статус особи, що працює, проживає або навчається на території населеного пункту, якому надано статус гірського, збільшується на 20 відсотків.

Водночас законопроектом запропоновано такий розмір збільшувати не менше ніж на 20 відсотків у порядку та розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України.

З метою недопущення різкого підвищення розмірів пенсій, стипендій та допомог для громадян, які проживають у гірських населених пунктах, Мінфін України пропонує статтю 6 законопроекту доповнити нормою щодо встановлення обмеження розміру цих виплат.

Міністерство соціальної політики України (наразі – **Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України**) висловило підтримку законопроекту.

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (наразі – **Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України**) повідомило про відсутність пропозицій і зауважень до законопроекту.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини висловив підтримку законопроекту за умови врахування висловлених ним зауважень. Зокрема, акцентовано на необхідності доопрацювання законопроекту з метою дотримання принципу недискримінації та забезпечення рівного доступу до прав і пільг усім особам, які проживають та/або навчаються на території гірського населеного пункту з огляду на таке.

У статті 5 законопроекту встановлено порядок визначення особи, яка проживає, навчається на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки.

Згідно з положеннями цієї статті особою, яка проживає, навчається на території гірського населеного пункту, які потребують додаткової підтримки, є:

1) громадяни, які народилися та фактично проживають на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки;

2) громадяни, місце проживання яких зареєстровано або задекларовано та вони безперервно проживають не менше ніж шість місяців на території гірського(их) населеного(их) пункту(ів), який(які) потребують додаткової підтримки;

3) громадяни, які перебувають на обліку внутрішньо переміщених осіб та фактично і безперервно проживають не менше ніж шість місяців на території гірського(их) населеного(их) пункту(ів), який(які) потребує(ють) додаткової підтримки;

4) громадяни, які навчаються за денною або дуальною формою здобуття освіти у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, які розташовані на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини зауважив, що поняття «громадяни» за своїм значенням є вужчим, ніж поняття «особи».

У разі, якщо положення пунктів 1-4 частини першої статті 5 законопроекту застосовуються лише щодо громадян України, таке формулювання містить необґрунтоване обмеження права на соціальний захист інших осіб, які не є громадянами України, однак на законних підставах проживають, навчаються на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки.

Згідно з частиною першою статті 26 Конституції України іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Враховуючи зазначене, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини запропонував слово «громадяни» у пунктах 1-4 частини першої статті 5 законопроекту замінити словом «особи».

Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Українська асоціація районних та обласних рад» (далі – УАРОР), підтримує необхідність прийняття проекту та надала пропозиції та зауваження. Зокрема, потребує узгодженості із Законом України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України», у частині визначення населених пунктів, стаття 2 законопроекту.

У пункті 2 розділу II «Прикінцеві положення» проекту передбачається визнати таким, що втратив чинність, Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні». Разом з тим, деякі приписи чинної редакції цього Закону, на думку УАРОР, виглядають більш вдалими і соціально орієнтованими, зокрема для осіб, які працюють на території гірського населеного пункту. Водночас у положеннях законопроекту мова йде про забезпечення соціального захисту лише тих осіб, які проживають, навчаються на території населеного пункту, який потребує додаткової підтримки.

УАРОР зауважує, що за такого формулювання положень проекту особи, які працюють на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки, втратять право на збільшення розміру пенсій, стипендій, державних допомог, що негативно позначиться на їх соціальному становищі.

Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» надала пропозиції до законопроекту. Зокрема, запропонувала вилучити слова «селища міського типу» із статті 2 законопроекту, оскільки Законом України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України» скасовано категорію «селище міського типу».

Також рекомендовано у статті 2 законопроекту передбачити числові показники для критеріїв, за якими населені пункти будуть належати до категорії гірських.

Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, визначений головним з підготовки цього законопроекту, на своєму засіданні 28 травня 2025 року розглянув законопроект та за результатами його розгляду рекомендував прийняти зазначений проект Закону за основу.

Підкомітет з питань вищої освіти, розглянувши на своєму засіданні 25 серпня 2025 року законопроект реєстр. № 13237 та надані до нього експертні висновки, пропонує за результатами його розгляду на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій рекомендувати Верховній Раді України прийняти зазначений проект Закону за основу.

Заслухавши інформацію голови підкомітету з питань вищої освіти Ю. Гришиної і голови підкомітету з питань професійно-технічної та фахової передвищої освіти О. Коваль, обговоривши це питання, **Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій ухвалив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України відповідно до пункту 1 частини першої статті 114 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» проект Закону України «Про соціальний захист осіб, які проживають, навчаються на території гірського населеного пункту, який потребує додаткової підтримки» (реєстр. № 13237 від 30.04.2025), поданий народним депутатом України Г. Третяковою та іншими народними депутатами України, за результатами його розгляду в першому читанні прийняти за основу.

2. Направити цей Висновок, висновки Міністерства освіти і науки України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Українська асоціація районних та обласних рад» та Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» до Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, який визначений головним з підготовки цього законопроекту.

Голова Комітету

Сергій БАБАК